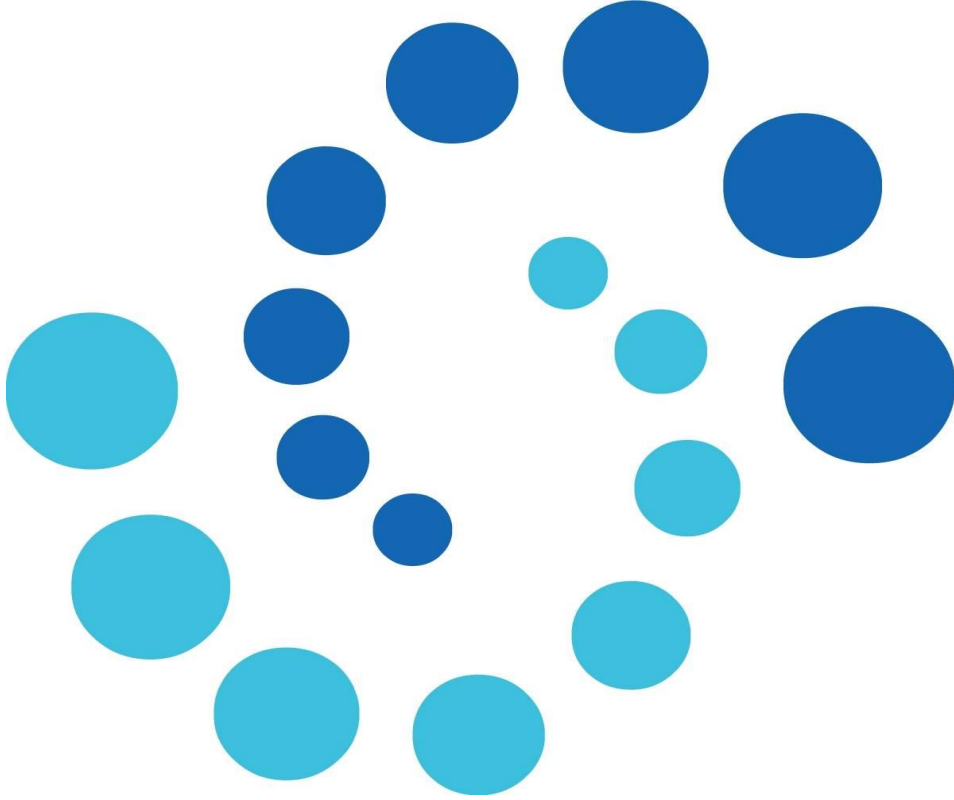

Sınrsız Eğitim ve Araştırma Dergisi

The Journal of Limitless Education and Research

*Kasım 2018
Cilt 3, Sayı 3*

*November 2018
Volume 3, Issue 3*

Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi

Kasım 2018, Cilt 3, Sayı 3

The Journal of Limitless Education and Research

November 2018, Volume 3, Issue 3

Sahibi

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ

Owner

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ

Editör

Doç. Dr. Ayşe Derya IŞIK

Editor in Chief

Assoc. Prof. Dr. Ayşe Derya IŞIK

Editör Kurulu

Prof. Dr. Fatma SUSAR KIRMIZI
Doç. Dr. Burçin GÖKKURT
Doç. Dr. Gülden TÜM
Doç. Dr. Özlem BAŞ
Doç. Dr. Tanju DEVECİ
Dr. Aysun Nüket ELÇİ
Dr. Ayşegül TURAL
Dr. Beyhan CAN
Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI
Dr. Bilge SULAK AKYÜZ
Dr. Çağın KAMIŞÇIOĞLU
Dr. Gülsün ŞAHAN
Dr. İhsan Çağatay ULUS
Dr. Menekşe ESKİCİ
Dr. Oğuzhan KURU
Dr. Seçil KARTOPU
Dr. Sema SULAK
Dr. Serpil ÖZDEMİR
Dr. Süleyman Erkam SULAK
Dr. Yasemin KUŞDEMİR

Editorial Board

Prof. Dr. Fatma SUSAR KIRMIZI
Assoc. Prof. Dr. Burçin GÖKKURT
Assoc. Prof. Dr. Gülden TÜM
Assoc. Prof. Dr. Özlem BAŞ
Assoc. Prof. Dr. Tanju DEVECİ
Dr. Aysun Nüket ELÇİ
Dr. Ayşegül TURAL
Dr. Beyhan CAN
Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI
Dr. Bilge SULAK AKYÜZ
Dr. Çağın KAMIŞÇIOĞLU
Dr. Gülsün ŞAHAN
Dr. İhsan Çağatay ULUS
Dr. Menekşe ESKİCİ
Dr. Oğuzhan KURU
Dr. Seçil KARTOPU
Dr. Sema SULAK
Dr. Serpil ÖZDEMİR
Dr. Süleyman Erkam SULAK
Dr. Yasemin KUŞDEMİR

Dil Uzmanı

Dr. Arzu ÇEVİK
Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI
Dr. İbrahim Halil YURDAKAL
Dr. Serpil ÖZDEMİR

Philologist

Dr. Arzu ÇEVİK
Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI
Dr. İbrahim Halil YURDAKAL
Dr. Serpil ÖZDEMİR

Yabancı Dil Sorumlusu

Doç. Dr. Gülden TÜM
Doç. Dr. Tanju DEVECİ
Dr. İhsan Çağatay ULUS
Dr. Çağın KAMIŞÇIOĞLU

Foreign Language Specialist

Assoc. Prof. Dr. Gülden TÜM
Assoc. Prof. Dr. Tanju DEVECİ
Dr. İhsan Çağatay ULUS
Dr. Çağın KAMIŞÇIOĞLU

İletişim

Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği
06590 ANKARA - TÜRKİYE
e-posta: editor@sead.com.tr

Contact

Limitless Education and Research Association
06590 ANKARA - TURKEY
e-mail: editor@sead.com.tr

Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi (SEAD), yılda üç kez yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Yazıların sorumluluğu, yazarlarına aittir.

Journal of Limitless Education and Research (J-LERA) is an international refereed journal published three times a year. The responsibility lies with the authors of papers.

İNDEKSLER

Kapak: Doç. Dr. Ayşe Derya IŞIK

Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi, Cilt 3, Sayı 3

The Journal of Limitless Education and Research, Volume 3, Issue 3

Yayın Danışma Kurulu (Editorial Advisory Board)

- Prof. Dr. Ahmet ATAÇ, Celal Bayar University, Turkey
Prof. Dr. Ahmet KIRKILIÇ, Atatürk University, Turkey
Prof. Dr. Ahmet SABAN, Necmettin Erbakan University, Turkey
Prof. Dr. Ali MEYDAN, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Turkey
Prof. Dr. Ali Murat GÜLER, Middle East Technical University, Turkey
Prof. Dr. Ali Ulvi YILMAZER, Ankara University, Turkey
Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU, Adnan Menderes University, Turkey
Prof. Dr. Ayfer KOCABAŞ, Dokuz Eylül University, Turkey
Prof. Dr. Cemal YILDIZ, Botschaft der Republik Türkei Botschaftsrat für Bildungswesen, Germany
Prof. Dr. Christine SUNİTİ BHAT, Ohio University, ABD
Prof. Dr. Emine KOLAÇ, Anadolu University, Turkey
Prof. Dr. Erika H. GILSON, Princeton University, USA
Prof. Dr. Erkut KONTER, Dokuz Eylül University, Turkey
Prof. Dr. Ersin KIVRAK, Afyon Kocatepe University, Turkey
Prof. Dr. Esra BUKOVA GÜZEL, Dokuz Eylül University, Turkey
Prof. Dr. Fatma SUSAR KIRMIZI, Pamukkale University, Turkey
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ, Ankara University, Turkey
Prof. Dr. Fredricka L. STOLLER, Northern Arizona University, USA
Prof. Dr. Hakan Şevki AYYACI, Karadeniz Teknik University, Turkey
Prof. Dr. Hüseyin KIRAN, Pamukkale University, Turkey
Prof. Dr. Jack C. RICHARDS, University of Sidney, Avustralia
Prof. Dr. Liudmila LESCHEVA, Minsk State Linguistics University, Belarus
Prof. Dr. Mehmet Ali AKINCI, Rouen University, France
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ, Atatürk University, Turkey
Prof. Dr. Mustafa ERGÜN, Afyon Kocatepe University, Turkey
Prof. Dr. Mustafa Murat İNCEOĞLU, Ege University, Turkey
Prof. Dr. Mustafa Sami TOPÇU, Yıldız Teknik University, Turkey
Prof. Dr. Mustafa Volkan ÇOŞKUN, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Prof. Dr. Nurettin ŞAHİN, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Prof. Dr. Perihan YALÇIN, Gazi University, Turkey

Prof. Dr. Peter MATHER, Ohio University, ABD
Prof. Dr. Salih ÇEPNİ, Uludağ University, Turkey
Prof. Dr. Selma YEL, Gazi University, Turkey
Prof. Dr. Songül ALTINIŞIK, TODAİE, Turkey
Prof. Dr. Todd Alan PRICE, National-Louis University, USA
Prof. Dr. William GRABE, Northern Arizona University, USA
Assoc. Prof. Dr. Abdullah ŞAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Ayşe Derya IŞIK, Bartın University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Berna Cantürk GÜNHAN, Dokuz Eylül University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Çiğdem KILIÇ, Abant İzzet Baysal University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Demet GİRGIN, Balıkesir University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Duygu UÇGUN, Ömer Halis Demir University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Elza SEMEDOVA, Khazar Universty, Azerbaijan
Assoc. Prof. Dr. Esin Yağmur ŞAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Fulya ÜNAL TOPÇUOĞLU, Dumlupınar University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Galina MISKINIENE, Vilnius University, Lithuania
Assoc. Prof. Dr. Gizem SAYGILI, Süleyman Demirel University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Gülden TÜM, Çukurova University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Güliz AYDIN, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Hakan UŞAKLI, Sinop University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Hüseyin ANILAN, Eskişehir Osmangazi University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. İbrahim COŞKUN, Trakya University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Jodene GOLDENRING FINE, Michigan State University, ABD
Assoc. Prof. Dr. Kadir DEMİR, Georgia State University, ABD
Assoc. Prof. Dr. Kamil İŞERİ, Dokuz Eylül University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Könül HACIYEVA, Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan
Assoc. Prof. Dr. Nevin AKKAYA, Dokuz Eylül University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Nil DUBAN, Afyon Kocatepe University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Nuri KARASAKALOĞLU, Adnan Menderes University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Oğuzhan SEVİM, Atatürk University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Özlem BAŞ, Hacettepe University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Pınar GİRMEN, Eskişehir Osmangazi University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Sevinc QASIMOVA, Bakü State University, Azerbaijan
Assoc. Prof. Dr. Sibel KAYA, Kocaeli University, Turkey
Assoc. Prof. Dr. Spartak KARDIU, Tiran University, Albania
Assoc. Prof. Dr. Suzan CANHASI, University of Prishtina, Kosovo
Assoc. Prof. Dr. Xhemile ABDIU, Tiran University, Albania

Assoc. Prof. Dr. Tanju DEVECİ, Khalifa University of Science and Technology, United Arab Emirates

Dr. Feride Hatibođlu, U-Penn University, USA

Dr. Dorea GLANCE, Northern Kentucky University, ABD

Dr. Jessica HENRY, Penn State University, ABD

Dr. Nader AYİSH, Khalifa University of Science and Technology, United Arab Emirates

Sınrsız Eğitim ve Araştırma Dergisi, Cilt 3, Sayı 3

The Journal of Limitless Education and Research, Volume 3, Issue 3

Hakem Kurulu (Review Board)

Prof. Dr. Fatma SUSAR KIRMIZI, Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Gül den TÜM, Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Nevin AKKAYA, Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. Ahmet BAŞKAN, Dicle Üniversitesi

Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI, Adnan Menderes Üniversitesi

Dr. Fadime SEÇGİN, Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Gülsün ŞAHAN, Bartın Üniversitesi

Dr. İbrahim Halil YURDAKAL, Pamukkale Üniversitesi

Dr. Serpil ÖZDEMİR, Bartın Üniversitesi

Dr. Süleyman Erkam SULAK, Ordu Üniversitesi

Dr. Yasemin BÜYÜKŞAHİN, Bartın Üniversitesi

Değerli Okuyucular,

Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisinin Kasım 2018 sayısını sunmaktan mutluluk duyuyoruz. Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği (SEAD) olarak 2016 yılından bu yana kesintisiz olarak yayınladığımız Dergimizin amacı eğitim ve araştırma alanına bilimsel katkı sağlamaktır. Bu amaçla kuramsal ve uygulamalı çalışmalarını yayınlama, bilimsel bilgileri ulusal ve uluslararası düzeye aktarma, yeni bilgiler üretilmesine ortam hazırlama sürecine öncelik verilmektedir.

Dergimizin Bilim Kurulu yurt içi ve yurt dışında görevli akademisyenlerin katkılarıyla giderek güçlenmektedir. Akademik kalitesinden ödün vermeden yayın hayatına devam edecek olan Dergimizin hazırlanmasına emeği geçen bütün editör, yazar ve hakemlere teşekkür ediyoruz.

Yılda üç sayı olarak yayınlanan Dergimiz çeşitli ulusal ve uluslararası düzeydeki indekslerde taranmaktadır. Bu sayıda eğitimle ilgili 5 bilimsel araştırmaya yer verilmiştir. Dergimiz, eğitim ve araştırma alanına yönelik makalelerin yanı sıra disiplinler arası akademik çalışmaların yer aldığı seçkin bir yayın olarak okuyucu ile buluşmaya devam edecektir.

Dergimizin eğitim alanına katkıları getirmesini diliyoruz. Saygılarımızla.

SINIRSIZ EĞİTİM VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ

Sınrsız Eğitim ve Araştırma Dergisi, Cilt 3, Sayı 2
The Journal of Limitless Education and Research, Volume 3, Issue 2

İÇİNDEKİLER

Makale Türü: Derleme

Firdevs GÜNEŞ

Okuma ve Zihinsel Esneklik

Reading and Mental Flexibility

1 - 18

Ayşe Derya IŞIK, Ayşegül TURAL

Hayat Bilgisi Öğretiminde Teknoloji Kullanımı

Using Technology in Social Studies Teaching in Primary School

19 - 33

Makale Türü: Araştırma

Güliden TÜM

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kişi Ad ve Soyadlarının Sınıflandırılması ve Okuma Metinlerinde Kullanımı

The Classification of Turkish Names and Surnames and their Usage in Reading Texts in Teaching Turkish as a Foreign Language

34-60

İbrahim COŞKUN, Hatice Ece GEÇ

Hafif Zihin Engelli Öğrencilere Cümle Çözümleme Yöntemiyle Sesli Harflerin Öğretimi: Eylem Araştırması

Vowels Teaching through Sentence Analysis Method for the Mild Intellectual Disabilities: Action Research

61-79

İbrahim Halil YURDAKAL

Metinlerarası ve Metinlerarasılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Investigation of Graduate Theses on Intertextual and Intertextuality

80-93

Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi
Cilt 3, Sayı 3, 1 - 18
The Journal of Limitless Education and Research
Volume 3, Issue 3, 1 - 18

DOI: 10.29250/sead.460442

Gönderilme Tarihi: 16.09.2018

Makale Türü: Derleme

Kabul Tarihi: 31.10.2018

Okuma ve Zihinsel Esneklik

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ, Ankara Üniversitesi, firdevs.gunes@gmail.com

Özet: Günlük yaşamda bireyin yeni durumlara uyum sağlama becerisine zihinsel esneklik denilmektedir. Yeni bilgileri kabul etme, öğrenmeye açık olma, esnek düşünme, sorunlara farklı çözümler bulma, hatalarını düzeltme, öğrenme yöntemlerini değiştirme gibi çeşitli becerileri kapsamaktadır. Bunlar bakış açısını ve düşünme yollarını değiştirmeye doğrudan katkı sağlamaktadır. Zihinsel esneklik doğuştan gelen bir beceri değildir. Bireyin yoğun çabaları sonucunda öğrenilmekte ve geliştirilmektedir. Zihinsel esneklik becerileri okuma ve öğrenme sırasında ayrı bir önem taşımakta, bilgiyi alma, kullanma ve yeni bilgiler üretme sürecine yardım etmektedir. Ayrıca öğrencinin kişiliğini geliştirme ve toplumla sağlıklı ilişkiler kurmasını getirmektedir. Zihinsel esneklik becerileri küçük yaşlarda oyunlarla, eğitsel etkinliklerle ve okuma yoluyla geliştirilmektedir. Okuma, zihinsel esneklik gelişimine doğrudan katkı sağlayan bir etkinliktir. Okuma sırasında okuyucunun okuma amacına, metin düzeyine ve içeriğe göre okuma yöntem ve düşünme modellerini değiştirme becerilerini kapsamaktadır. Okumanın hızlı, etkili ve verimli olmasını sağlamaktadır. Öğrencilerin akademik başarılarını etkilemektedir. Okuma becerisi geliştikçe zihinsel esneklik beceri düzeyi de artmaktadır. Eğitim programlarında okuma ve zihinsel esneklik becerilerine yer verilmeli, kitap ve yazar seçimine dikkat edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Okuma, öğrenme, zihinsel esneklik

Reading and Mental Flexibility

Abstract: The ability of the individual to adapt to new situations in daily life is called mental flexibility. It includes various skills such as accepting new information, being open to learning, flexible thinking, finding different solutions to problems, correcting mistakes, and changing learning methods. They directly contribute to changing the way of thinking and ways of thinking. Mental flexibility is not an innate skill. It is learned and developed as a result of intensive efforts of the individual. Mental flexibility skills have a special importance in reading and learning, and help in the process of obtaining, using and producing new information. In addition, these skills allow the student to develop his/her personality and to establish healthy relationships with the community. Mental flexibility skills are developed at a young age through games, educational activities and reading. Reading is a direct contribution to the development of mental flexibility. It includes the ability of the reader to change reading method and thinking patterns according to the reading purpose, text level and content. It ensures fast, effective and efficient reading. It affects the student's academic success. As the reading skill develops, the skill level of mental flexibility also increases. In education programs, reading and mental flexibility skills should be included, and the choice of books and authors should be considered.

Keywords: Reading, learning, mental flexibility

Künyesi: Güneş, F. (2018). Okuma ve Zihinsel Esneklik. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3 (3), 1-18. DOI: 10.29250/sead.460442

Bu makale İntihal.net sistemi tarafından taranmış ve orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

Yazar Orcid No: 0000-0002-9449-8617

1.Giriş

Günümüzde öğrencilerin dil, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirme çalışmaları eğitim uygulamalarının merkezini oluşturmaktadır. Bu süreçte zihinsel esneklik önemli bir rol oynamaktadır. Zihinsel esneklik, öğrencileri esnek düşünme, araştırma, sorun çözme, farklı durumları görme, seçim yapma, deneme ve girişimciliğe yönlendirmek demektir. Evde, okulda ve sosyal yaşamda önemli olan bu beceriyi geliştirmek uzun ve zor bir süreçtir. Öğrenciye bilgi aktararak geliştirilemez. Tam tersine öğrencinin farklı yöntem ve teknikleri denemesi, yaşayarak öğrenmesi gerekmektedir. Bunun için öğrencilere çeşitli etkinlikler verilmekte ve kişisel deneyimleri geliştirilmektedir.

Günlük yaşamda öğrenme, düşünme, yürüme, beslenme, konuşma vb. sırasında beynimizde bir dizi işlem yapılmaktadır. Bunlara zihinsel işlem ya da etkinlik denilmektedir. Zihinsel işlemlerin bazıları doğuştan bazıları da sonradan öğrenilmekte ya da bireyin çabaları sonucu geliştirilmektedir. Bunlar doğuştan gelenler, öğrenilenler ve geliştirilenler olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır.

Doğuştan gelenler, bireyin temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan zihinsel işlemlerdir. Bunlar nefes alma, uyuma, yürüme, beslenme, korunma gibi sıralanmaktadır.

Öğrenilenler, aile, kültürel çevre ve okulda öğrenilen zihinsel işlemlerdir. Bunlar bireyin kendini ve dünyayı tanıması, ihtiyaçlarını karşılaması, günlük yaşamı sürdürmesi için gerekli işlemlerdir. Örneğin okul arkadaşlarını tanıma, bilgisayar kullanma, işlerini planlama gibi. Bir başka anlatımla öğrenilen zihinsel işlemler dikkat, öğrenme, konuşma, yazma, hesaplama, zaman ve mekânı tanıma, hareket etme, düşünme, heyecanı kontrol etme, başkalarını tanıma, iletişim kurma, beynimizin yürütücü işlevleri gibi sıralanmaktadır. Bunlar sürekli uygulamalar sonucu geliştirilmektedir

Geliştirilenler, bireyin kişisel çabalarıyla özel olarak geliştirilen zihinsel işlemlerdir. Hızlı düşünme, çabuk karar verme, yaratıcılık gibi (Quinton,2008).

Zihinsel işlemler sık tekrar edilmekte ve bir bütünlük içinde yürütülmektedir. Bu işlemler sonucunda elde edilen veriler beynimizde işlenmekte ve zihinsel yapımıza göre yorumlanmaktadır. Böylece geliştirilen bilgi ve beceriler öğrenme, düşünme, sorgulama gibi zihinsel süreçlerde kullanılmaktadır. Zihinsel süreçler bilgileri alma, işleme, depolama vb. sırasında yürütülen işlemler zinciridir. Bu zincirleme işlemler bireyin bilgileri alması, öğrenmesi, yorumlaması, iletişim kurması ve kendini geliştirmesini sağlamaktadır. Bu süreçte verilen

eğitimin nitelikli olması çok önemlidir. Nitelikli bir eğitim beyindeki nöron ağlarının etkinliğini artırmakta, zihinsel işlem ve becerileri geliştirmekte, bunları yeni öğrenmelerde kullanmayı gerektirmektedir (Dehaene,2007).

Günlük yaşamda gerekli olan ve sık kullanılan zihinsel beceriler vardır. Psikolojide bunlara “beynin yürütücü işlevleri” denilmektedir. Bunlar iş ya da görevi gerçekleştirmek için dikkati toplama, planlama yapma, strateji belirleme, yürütme, bilgiyi işleme, denetleme ve düzenleme becerileridir. Bu beceriler bireyin çalışmalarını başarılı ve etkili bir şekilde yürütmesine, amacına ulaşmasına yardım etmektedir. Okul çalışmalarında da gerekli olan bu beceriler bireyin kendini kontrol etmesine, geliştirmesine ve yaşamına yön vermesine katkı sağlamaktadır. Araştırmalar okula başlayan çoğu öğrencinin bu becerileri önceden yeterince geliştiremediğini göstermektedir. Bu nedenle yürütücü işlevlerin üzerinde önemle durulmakta ve erken yaşlardan itibaren geliştirilmeye çalışılmaktadır (Diamond, 2012).

Beynimizin yürütücü işlevleri bazı kaynaklarda amaca odaklanma, iş ya da ödevde başlama, dikkati sürdürme, işi planlama, düzenleme, zamanı iyi kullanma, zihinsel esneklik, duygu kontrolü, tepkiyi azaltma gibi sıralanmaktadır. Bu konuya Diamond (2012) daha farklı yaklaşmakta ve yürütücü işlevleri üç temel kavram altında toplamaktadır. Bunlar kendini geliştirme, bellek ve zihinsel esneklik olmaktadır (Diamond, 2012).Kendini geliştirme başlığı altına amaca odaklanma, öz disiplin ve dikkati sürdürme becerilerini ele almaktadır. Bir işi yaparken başarısızlık, zorluk ve dikkat dağıtıcılarına rağmen işe odaklanma, vazgeçmeme ve öz disiplin becerilerinin önemine dikkat çekmektedir. Araştırmalara göre öğrencilerde amaca odaklanma ve öz disiplin becerileri üniversite düzeyinde bile başarılı olmayı sağlamaktadır. Bu beceriler bireyin dış uyaranlar, duygular, eski alışkanlıklar ya da davranışlar tarafından kontrol edilmesi yerine kendi dikkat ve eylemlerini kontrol altına almasını sağlamaktadır. Böylece bireyin değişmesi ve gelişmesi söz konusu olmaktadır.

Yürütücü işlevlerin ikincisi olan bellek, öğrenme, anlama ve hatırlama sürecinde önemli görevler üstlenmektedir. Öğrenilenleri akılda tutma, ön bilgilerle yeni bilgiler ve düşünceler arasında bağ kurma, okunanları anlama, bilgileri zihinde düzenleme, sorgulama, çıkarım yapma, hesaplama, sebep-sonuç ilişkileri kurma gibi işlemleri yürütmektedir. Ayrıca düşünceleri eylemlere dönüştürmeye yardım etmektedir. Yaratıcılık, yenilikçilik, yeni yöntem ve teknikler bulma, bunları birleştirme gibi işlemlerde önemli roller oynamaktadır (Diamond, 2012, Gagné, Leblanc ve Rousseau, 2009). Böylece öğrenme, anlama ve zihni geliştirme kolay olmaktadır.

Diamond'a (2012) göre yürütücü işlevlerin üçüncüsü ve en önemlisi zihinsel esnekliktir. Bu beceri bireyin esnek düşünmesi, sorunlara farklı seçenek ve çözümler bulması, yeni durumlara uyum sağlaması için gerekli olmaktadır. Zihinsel esneklik becerisi bireyin bakış açısını ve düşünme yollarını değiştirmesine doğrudan katkı sağlamaktadır (Diamond, 2012). Bu yönüyle yürütücü işlevler içinde ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Bu çalışmada zihinsel esneklik kavramı ve becerileri ele alınmakta, önemi, gelişmesi ve okumadaki rolü üzerinde durulmaktadır.

2.Zihinsel Esneklik Nedir?

Zihinsel esneklik, genel anlamda yeni durumlara uyum sağlama becerisi olarak açıklanmaktadır. Clément'e (2009) göre zihinsel esneklik bireyin hem kendini değiştirme gücü hem de değişen durumlara uyum sağlama becerisidir. Bu süreçte zihinde bir dizi karmaşık işlem yapılmakta ve karşılaşılan sorunlara farklı çözümler üretilmektedir (Clément, 2009). Bu beceri değişen durumlara zihinde çözüm üretmekle başlamakta, ardından çeşitli uygulamalar yapılmakta ve yeni durumlara uyum sağlanmaktadır. Ev, okul, aile ve günlük yaşam gibi çeşitli alanlarda kullanılan zihinsel esneklik becerisi insan beyninin önemli ve karmaşık bir özelliğidir. Doğuştan gelen bir beceri değildir. Bireyin yoğun çabaları sonucunda öğrenilmekte ve geliştirilmektedir.

Zihinsel esneklik kavram olarak farklı yönlerden ele alınmakta ve açıklanmaktadır (Chevalier & Blaye, 2006). Bazı araştırmacılar "beynimizde yürütülen karmaşık süreçler" diyerek kısa bir açıklama yapmaktadır. Bazı yazarlara göre zihinsel esneklik sadece beyindeki karmaşık süreçlerden ibaret değildir (Chevalier, 2010). Bazıları "bir işi yaparken uygulanan yöntem ve teknikleri değiştirme, bir zihinsel işlemde diğerine geçme becerisi" olarak tanımlamaktadır. Uygulamada farklı seçenekleri görebilme, keşfetme ve yeni görevlere geçme de bu kavram içinde ele alınmaktadır. Böylece bireyin yeni durumlara uyum sağlaması beklenmektedir. Bazı yazarlar daha geniş kapsamlı açıklamalar yapmaktadır. Örneğin Sousa'ya (2002) göre zihinsel esneklik, bireylerin fikirlerini ifade etme, yeni bilgileri kabul etme, öğrenmeye açık olma, esnek ve girişimci olma, çeşitli stratejileri uygulama, hatalarını düzeltme, öğrenme yöntem ve tutumlarını değiştirme gibi işlemler yaparak mevcut duruma uyum sağlama becerileridir (Sousa,2002).

Görüldüğü gibi zihinsel esneklik farklı işlem, süreç ve becerileri içeren geniş bir alana yöneliktir. Ayrıca eğitim boyutu, psikolojik ve sosyal boyutu, iş ve yönetim boyutu gibi çeşitli boyutları vardır. Burada daha çok eğitim boyutu üzerinde durulmaktadır. Öğrenme, düşünme, araştırma, sorgulama, sorun çözme gibi çeşitli etkinlikler sırasında zorunlu olmaktadır. Eğitim sürecinde kullanılan bazı zihinsel esneklik becerileri;

- Yeni bilgileri kabul etme ve öğrenmeye açık olma,
- Karşılaşılan sorunlara farklı çözümler bulma,
- Mevcut zihinsel işlem, yöntem ve teknikleri değiştirme,
- Yeni yöntem ve teknikleri kullanma,
- Hatalarını düzeltme ve kendini yenileme,
- Düşüncelerini ifade etme ve etkili iletişim kurma,
- Esnek ve girişimci olma, yeni yollar keşfetme,
- Değişim ve yeniliklere uyum yapma gibi sıralanabilir.

Zihinsel esneklik önce zihinde başlamakta, giderek tutum ve davranışlara yansımakta, bireyin değişim, dönüşüm ve gelişimini zorunlu kılmaktadır. Bireyin aile, okul, iş, sosyal yaşam gibi her alandaki görevlerini yürütmede gerekli olmaktadır. Örneğin okuma sırasında sesli okumadan sessiz okumaya geçmek zihinsel esneklikle ilgilidir. Hızlı sonuç almak için parmakları sayarak hesap yapmak, çevredekilerle etkili iletişim kurmak için farklı bir dil kullanmak, yazısına farklı başlıklar bulmak, kelime ve cümlelerini değiştirmek gibi işlemler zihinsel esneklikle ilgilidir. Kısaca eğitim sürecinde öğrenilen bilgileri bütünleştirmek, yaratıcılık ve yenilik için zorunlu olmaktadır. Araştırma ve sorgulama sürecinin temelini oluşturmaktadır.

Zihinsel esneklik sadece eğitim, öğretim ve akademik çalışmalar için değil günlük yaşamı sürdürmek, başkalarıyla iyi ilişkiler kurmak için de gerekli olmaktadır. Bu kavramı iyi anlamak için zihinsel esnekliği yüksek ve düşük kişilerin özelliklerini karşılaştırmak gerekir. Zihinsel esneklik düzeyi yüksek olanlar ihtiyaçlarına göre günlük yaşamda çeşitli değişiklikler yaparlar, ancak diğerleri yapmazlar. Zihinsel esneklik düzeyi yüksek kişiler farklı düşünceleri inceler ve uygun olanını seçerler. Oysa zihinsel esneklik düzeyi düşük olanlar bir düşünceye takılıp kalırlar, bunun zıttı düşünceleri kabul etmezler. Yeni ve farklı fikirlere karşı çıkarlar. Bu kişilere gerçekleri göstermek ve düşüncelerini değiştirmek zordur. Alışkanlıklarını değiştirmeye yanaşmaz, bu tür girişimlere duyarsız kalır ve kendi bildiklerinde ısrar ederler.

Zihinsel esneklik becerisinin gelişimi çocukluktan yetişkinliğe doğru aşamalı olarak ilerlemektedir. Bilindiği gibi çocuklar aile, okul ve sosyal yaşamda beklenmedik çeşitli olaylarla karşılaşmaktadır. Bazı çocuklar bu değişimleri kolay yönetmekte bazıları ise uyum sağlamada güçlük çekmektedir. Böyle durumlarda çocukların zihinsel esneklik becerilerini geliştirmeye yardım edecek çalışmalar yapılmaktadır (Boily, 2015). Bu çalışmaların yapılmaması çocuğun

belirli görüşlerde ısrar etmesi, katılaşması ve sorunlar yaşamasını getirmektedir. Zihinsel esneklik çocukların kişiliğini geliştirmektedir. Bu nedenle zihinsel esneklik çalışmalarına öncelik verilmelidir. Çocuklarda zihinsel esneklik becerileri oyunlarla daha kolay ve hızlı geliştirilmektedir. Sonraki yıllarda eğitsel etkinlikler ve okuma çalışmaları önemli olmaktadır. Zihinsel esnekliği yüksek olan çocuklar bakış açılarını veya düşünme yollarını değiştirme, bir etkinlikte öncelikleri belirleme, hataları görme ve kabul etme gibi işlemleri daha kolay uygulamaktadır (Diamond, 2012). Diğerleri bu işlemleri yapmakta zorlanmaktadır. Bu süreçte stres de önemli olmaktadır. Stres yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da zihinsel esneklik becerilerinin gelişimini ve uygulanmasını olumsuz etkilemektedir.

2.1.Yararları

Zihinsel esnekliğin evde, okulda, iş ve günlük yaşamda çeşitli yararları bulunmaktadır. Bunlardan önemli görülen bazıları aşağıda ele alınmaktadır. Zihinsel esneklik öğrencilerin okula hazırlanması, başlaması ve temel öğretimde çok önemlidir. İlkokula yeni başlayan öğrencilere ilk okuma yazma ve temel matematik öğretiminde belirleyici olmaktadır. Bilindiği gibi çoğu ülkede ilk okuma yazma öğretimine ses/harflerle başlanmakta, bunlar birleştirilerek hece, kelime ve cümlelere ulaşılmaktadır. Seslerle harflerin eşleştirilmesi, alfabetik ilişkilerin keşfedilmesi, sesleri birleştirerek hece ve kelime üretme gibi etkinliklerde zihinsel esneklik becerileri büyük katkı sağlamaktadır (Tremblay & Lessard, 2016). Benzer şekilde el yazısını öğrenme, harflerin yönü ve yazılış biçimini öğrenme, harfleri yazma, el-göz koordinasyonu, hızlı ve doğru yazma gibi işlemlerde zihinsel esneklik önemli roller oynamaktadır (Brunelle, 2012).

Okuma eğitimi sürecinde metindeki kelimeleri tanıma, anlamını bulma, metni anlama, tahmin etme, sorgulama, çıkarım yapma gibi işlemlerde zihinsel esnekliğin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Metindeki dil bilgisi kurallarını, görsel öğeleri izleme, bunları metni anlamak için kullanma ve okuma sürecini yönetmede doğrudan etkili olmaktadır (Tremblay & Lessard, 2016). Bu durum yazı eğitiminde de geçerli olmaktadır. Bilindiği gibi yazı üretiminde kullanılan süreçler planlama, metinleştirme, gözden geçirme ve düzeltme olmaktadır. Zihinsel esneklik bu süreçlere doğrudan doğruya katkıda bulunmakta, metindeki gereksiz kelime ve ifadeleri düzeltmeye, metindeki mantık bağlarını kurmaya yardım etmektedir (Brunelle, 2012).

Zihinsel esneklik ders çalışma, öğrenme, not alma, ödev yapma gibi işlerde öğrenciyi çeşitli yararlar sağlamaktadır. Zihinsel esneklik sayesinde dikkat kontrol edilmekte ve öğrencinin derse odaklanması ve sınav için not alması kolaylaşmaktadır. Zihinsel esneklik ödevi planlama, düzenleme, problem çözme, karar verme gibi işlerin hepsinde önemli rol oynamaktadır. Basit

görevlerden karmaşık görevlere kadar hepsinde kullanılmaktadır. Kısaca bir işi ya da görevi etkili ve başarılı bir şekilde planlama, düzenleme, yürütme, beklenmedik durumlara hazır olma, hızlı karar verme, uyum sağlama gibi birçok etkinlikte yarar sağlamaktadır. Bu süreçlerde **bakış** açılarını değiştirme, bir iş ya da göreve kolay ve hızlı bir şekilde odaklanma, değişen durumlara veya önceliklere uyum sağlama, problemleri yaratıcı bir şekilde çözmek için zihinsel esneklik zorunlu olmaktadır.

2.2.Kuramsal Temeli

Zihinsel esneklik yapılandırıcı yaklaşım temsilcileri Ausubel, (1963), Bruner (1983) ve Piaget'nin (1977) çalışmalarına dayanmaktadır. Ağırlıklı olarak öğrenme sürecine, bilgiyi yapılandırmaya ve öz düzenlemeye odaklanmaktadır. Piaget'e göre zekâ, çevreye uyum sağlama gücüdür. Uyum, bireyin yeni bilgileri ve çevredeki değişiklikleri öğrenmesi sonucu gerçekleşmektedir. Bir başka anlatımla birey çevresiyle etkileşerek yeni bilgileri öğrenmekte, zihnini geliştirmekte ve değişikliklere uyum sağlamaktadır. Jean Piaget'e göre öğrenme sırasında zihnimizde iki temel işlem yapılmaktadır. Bunlar özümleme ve alışmadır (Güneş,2015). Bu işlemler zihinsel esneklik becerileri için temel oluşturmaktadır.

Özümleme, mevcut şemalarımıza yeni bilgiler ekleme ve bazılarını değiştirme işlemidir. Bu süreçte ön bilgiler önemli olmaktadır. Yeni bilgiler ön bilgilerin ışığında incelenmekte, işlenmekte, bütünleştirilmekte, değiştirilmekte ve zihinsel yapıya uygun hale getirilmektedir. Eğer yeni bilgiler ön bilgilerle çelişmiyor, bireyin zihinsel yapısına uyuyorsa özümleme hızlı ve kolay yapılmaktadır. Böylece birey yeni bilgilere uyum sağlamaktadır. Özümlemede zihinsel işleyiş (işlem veya düşünme biçimi) değişmemektedir. Bilgilerin bir kısmı değişmektedir.

Alışma, mevcut zihinsel şemaları ve yapıları değiştirme işlemidir. Bu işlemde önceden var olan zihinsel işleyiş (işlem veya düşünme biçimi) değiştirilmektedir. Bu süreçte yeni bilgiler önemli olmaktadır. Yeni bilgiler bireyin ön bilgileriyle çelişiyor, zihinsel yapısına uymuyorsa, bu bilgileri bütünleştirmek güçleşmektedir. Zihinsel çatışma ve dengesizlik başlamaktadır. Birey yeni bilgileri kabul etmemektedir. Bu durumu önlemek için zihinsel süreçlerde değişim zorunlu olmaktadır. Zira alışılmış işlem ve düşünme biçimleri mevcut sorunları çözmek, yeni bilgilere uyum sağlamak için yeterli olmamaktadır. Birey çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Zihinsel süreçlerde değişiklik ve esnekliği kolaylaştırmak için sorgulama, açıklama, tartışma, ilişkilendirme, çok yönlü düşünme gibi etkinlikler önemli olmaktadır. Bu süreçte yeni şemalar da geliştirilmektedir.

Dengeleme, özümleme ve alışma işlemleri sonunda zihinde denge kurulmaktadır. Buna dengeleme denilmektedir. Dengeleme, zihinsel gelişim sürecinde yeni bir duruma geçme ve değişme olmaktadır. Piaget'e göre öğrenme "denge" ye bağlıdır. Bu işlem bireyin çevreye uyum sağlamasına ve bunu sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Bireyler özümleme, alışma ve dengeleme işlemleriyle yeni bilgileri öğrenmekte ve zihinsel gelişimini sürdürmektedir. Böylece zihinsel esneklik becerileri gelişmektedir.

Görüldüğü gibi öğrenme sürecinde alınan yeni bilgiler, kişinin görüşüne uygun ve onu doğruluyorsa kısa sürede kabul edilmektedir. Aksine yeni bilgiler, bireyin sahip olduğu görüşle çelişiyorsa o bilgiler reddedilmektedir. Bilgi objektif ve bilimsel araştırmalara dayalı bile olsa kişinin zihnindeki direnci aşmakta zorlanmaktadır. Bu süreçte zihinsel esneklik çok önemli olmaktadır.

2.3.Gelişimi

Çocuklarda zihinsel esneklik becerileri önce aile, ardından okul ve sosyal çevreden öğrenilen zihinsel becerilerin gelişimi sonucu olmaktadır. Zihinsel esneklik becerileri bütün becerilerde olduğu gibi basitten karmaşığa doğru ilerlemektedir. Bu süreçte gelişim düzeyi ve kullanılması bireylere göre farklılık göstermektedir. Zihinsel esneklik becerilerinin yeterince gelişmesi çocukların başarılı olmasını, gelişmemesi ise akademik ve sosyal hayata uyumunu olumsuz etkilemektedir. Çocukların yeni bilgi ve beceriler edinmesini, kendilerini giderek geliştirmesi için üzerinde önemle durulmaktadır.

Zihinsel esneklik yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkmakta, doğrusal bir gelişme ile çocukluktan ergenliğe kadar ilerlemektedir. Eskiden bu becerinin daha çok yetişkinlerde geliştiği düşüncesi yaygındı. Bu nedenle zihinsel esneklik çalışmaları gençlere ve yetişkinlere yönelik yapıyordu. Ancak son yıllarda zihinsel esnekliğin 3-5 yaşlarında gelişmeye başladığı ortaya çıkmıştır. Böylece okul öncesinden itibaren çocuklarda zihinsel esneklik çalışmalarına başlanmıştır. Okul öncesi dönemde yapılan zihinsel esneklik çalışmalarının çocuğun dil ve zihinsel gelişimine önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Ayrıca sorun çözme sürecinde soruna en uygun çözümlerin bulunmasına yardım etmekte, farklı durumlarda yeni çözümler üretmeyi sağlamaktadır. Zihinsel esneklik yaratıcılık çalışmalarının en önemli bileşeni olarak da ortaya çıkmaktadır (Chevalier & Blaye, 2006).

Zihinsel esnekliğin önemli bir bölümü 3-15 yaşları arasında gelişmektedir. Bu yaşlar arasındaki çocuklar çeşitli oyunlar, eğitsel etkinlikler ve okuma yoluyla aşamalı olarak bu

becerileri kazanmaktadır. Önceleri yavaş giderek daha hızlı bir şekilde uygulanmakta ve çocuğun zihinsel kaynaklarını daha iyi yönetmesini sağlamaktadır.

Zihinsel esneklik becerileri 15-17 yaşlar arasında yetişkinlerle karşılaştırılabilecek düzeye ulaşmaktadır. Sinir ağlarının giderek olgunlaşması sayesinde öğrenmede de etkisini göstermekte, yürütülen görevlerde daha karmaşık stratejiler kullanma ve değişikliklerin kontrolü kolaylaşmaktadır (Fourneret & Des Portes, 2016).

Zihinsel esneklik gelişimini etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunlar bireysel, aile ve okul ortamı olarak üç grupta ele alınmaktadır. *Bireysel* etkenler yaş, cinsiyet, zekâ, dil gelişimi gibi sıralanmaktadır. *Ailesel etkenler* olarak, ailenin eğitim düzeyi, aile içi etkileşim, kardeş sayısı, sosyo ekonomik durum, sosyal ve kültürel çevre önemli olmaktadır. *Okul ortamı*, sınıf içi etkileşimin niteliği, öğrenci sayısı, öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkiler, zengin ve çeşitli öğretim etkinlikleri zihinsel esneklik becerilerini geliştirmede etkili olmaktadır (Duval, Bouchard, Pagé & Hamel, 2016).

3. Öğrenmede Zihinsel Esneklik

Okul, aile ve sosyal yaşamda beklenmedik çok sayıda olay gerçekleşmekte ve bunların iyi yönetilmesi gerekmektedir. Bazı çocuklar bu değişimleri yönetme ve uyum sağlamada sorunlar yaşamaktadır. Okul görevlerinde esnek düşünme becerileri sorunları çözmeye önemli katkılar sağlamaktadır. Bir strateji iyi sonuç vermez veya iyi işlemezse, esnek düşünen çocuk bir başka stratejiyi uygulamaya koymaktadır. Zihinsel esnekliğe sahip çocuklar sosyal yönden kendini geliştirmekte, başkalarıyla daha çabuk ve kolay uyum sağlamaktadır. Esnek olmayan çocuklar sertlik ve direnç gösterebilmekte, olaylara karşı çıkabilmekte, çoğu zaman değişikliklere uyum sağlamakta güçlük çekmektedir. Bu tür güçlükler çocuklarda esnek düşünme becerileri üzerinde durmayı gerektirmektedir (Boily, 2015). Bunun için öğrencileri gözlemlemek ve zihinsel esneklik düzeylerini belirlemek önemli olmaktadır.

3.1. Zihinsel Esneklik Durumu

Öğrencilerde zihinsel esneklik gelişim durumunu ve düzeyini belirlemek için bazı ipuçlarından yararlanılmaktadır. Bunlar aşağıda sıralanmaktadır.

Öğrenme sürecinde zihinsel esneklik düzeyi yüksek olan öğrenci;

- Bir gerçeğin çeşitli yönlerini kolayca keşfeder;
- Bir etkinlikten diğerine daha kolay geçer ve uygular,

- Bilgilerini başka etkinliklere aktarır,
- Bir sorunu çözmek için farklı yöntem ve teknikler kullanır,
- Çevresinde gördüğü yeni bir bilgiler ışığında bakış açısını değiştirir;
- Bir görevi yürütürken karşılaştığı değişimlere uyum sağlar.

Öğrenme sürecinde zihinsel esneklik düzeyi düşük olan öğrenci;

- Bir işi yaparken işlemeyen yöntem ve teknikleri sürekli tekrar eder,
- Uyguladığı stratejileri iyi değerlendiremez,
- Bildiği yöntemleri geliştirmeden aynen kullanır,
- Bir sorunu çözmek için farklı seçenek ve olanakları düşünmez,
- Yetişkinlerin girişimlerine karşı çıkar ve reddeder,
- Alışkanlıklarını değiştirmeye yanaşmaz, bu tür girişimlere duyarsız kalır,
- Kendi bildiklerinde ısrar eder(Boily,2015).

Bu ipuçları daha da geliştirilerek öğrencilerin zihinsel esneklik durumu belirlenmeli ve geliştirmek için gerekli yardımlar yapılmalıdır.

3.2. Çocuklara Yardım Önerileri

Esnek biçimde düşünme güçlükleri olan çocuklar öğrenme ve sorun çözme sürecinde sürekli engellerle karşılaşır, bir dizi olumsuzluk yaşarlar. Çocukların karşılaştıkları zorlukları önlemek ve zihinsel esneklik becerilerini geliştirmek için aşağıda bazı öneriler verilmektedir.

- **Baştan başlama:** Zihinsel esneklik konusunda sorun yaşayan çocuklar çalışırken çoğu zaman etkili olmasa bile aynı stratejiyi tekrar ederler. Bu durum ilerlemeyi engeller ve hayal kırıklığı yaratır. Çocuk çalışma sırasında bir tıkanıklık yaşarsa, ödevi ya da çalışmayı bir kenara bırakması, beş-on dakika uyguladığı yöntem ve teknikleri gözden geçirmesi ve bunları değiştirmesi sağlanmalıdır. Bu durum tıpkı bir bilgisayar gibi beynimizin bazen yeniden başlatma işlemine benzemektedir. Çocukların ödev ya da çalışmaya baştan başlaması sağlanmalıdır. Bu uygulama ile ödevine tekrar başlama ve yeni stratejiler denemeye daha istekli olacaktır.
- **Sakinleşme:** Çocuk çalışmaya ara verdiği sırada kendini rahat hissetmesi için önce sakinleşmenin yolları öğretilmelidir. Ardından uyguladığı stratejilerin işlemediği ve

değiştirilmesi gerektiği konusunda rehberlik edilmelidir. Bu sırada "*Kızgın olduğunda sakinleşmek için biraz bekle. Beş kez derin nefes al*" gibi uygulamalar yaptırılabilir. Bu uygulamalar sakın bir şekilde düşünmeye ve çalışmaya yardım eder. Ardından uyguladığı yöntem ve teknikleri gözden geçirmesi sağlanmalıdır.

- **Düşünceleri değiştirme:** Zihinsel esneklik sorunu olan çocuk genellikle kısıtlayıcı bir konuşma ya da stratejiyi aklında tutar ve onu uygulamaya çalışır. Örneğin "Matematik problemini öğretmenimin gösterdiği gibi çözmeliyim." diye düşünür. Bu düşünceyi "Matematik problemleri farklı şekillerde de çözülebilir." diyerek farklı teknik ya da yollar önerilmelidir. Çocuğu sınırlandıran ve ya kısıtlayan düşünceleri ve zihin dilini değiştirmek için cesaretlendirilmelidir.
 - **Değişime hazırlama:** Çocuk zihinsel olarak değişime hazırlanmalıdır. Ödev, okul vb. Bir değişiklik olduğunda ne kadar küçük olursa olsun, çocuğa söylenmelidir. Örneğin çocuğu okuldan aldıktan sonra bir tamirciye gitmek zorundaysanız, onu bilgilendirin. Bu değişiklik için kendini hazırlayacaktır. Bazı çocuklarda görsel hazırlık daha etkili olmaktadır. Örneğin çocuğun yeni bir okula gitmesi gerekiyorsa, video, resim veya web sitesindeki fotoğraflar gösterebilir.
 - **Farklı stratejiler kullanma:** Çocuğun değişime daha kolay ve rahat uyum sağlaması için düzenleme stratejileri öğretilmelidir. Bunlardan bazıları şöyledir;
 - Olumlu bir iç konuşma yapmaya özendirme: "Bazı işlemler değişti, ama ben doğru olanı yapmalıyım. Zaten çalışmada sıkıntı yaşadım. Kendimi düzeltmeliyim..." gibi.
 - Duyularını anlama: "Hayal kırıklığına uğramış / sinirli / üzgün olmalısın" gibi.
 - Değişiklik sonrası olumlu sonucu görselleştirmeye teşvik etme: "Bu çalışma daha güzel oldu. Daha kolay yapıyorum. Daha da güzel çalışmalar yapabilirim" gibi.
 - Düzenleme stratejilerini uygulaması için küçük değişiklikler yapma ve bazı ipuçlarını öğretme: Küçük değişikliklerde öğrendiklerini büyük değişimlerde kolay ve bağımsız olarak kullanabilecektir (Boily, 2015).
- Çocuklarda zihinsel esneklik becerilerini geliştirmek için çeşitli oyunlar, eğitsel etkinlikler ve kitap okuma etkili olmaktadır. Okuma konusunda yapılacak çalışmalar aşağıda verilmektedir.

4.Okumada Zihinsel Esneklik

Okumada zihinsel esneklik kavramı eski yıllara uzanmaktadır. Bu kavramın ilk ortaya çıkışı 1950 li yıllarda ABD’de görülmektedir. İlk tanımı ise Carillo ve Sheldon tarafından 1952 yılında yapılmıştır. Zihinsel esneklik ve yeterli olgunluğa ulaşmış okuyucu okuduğu metne uyum yapabilen ve değişen okuyucudur. Zihinsel esnekliğin amacı bir metni okuyucunun yeterli düzeyde anlaması için metnin güçlüğüne ve metin içeriğine göre okuma hızını ayarlamasıdır. Bu açıklamalarda zihinsel esneklik okuduğu metne göre değişen ve uyum sağlayan iyi bir okuyucuyu tanımlamaktadır. Bu açıklamalarda zihinsel esneklik okuma hızını ayarlama, metin içeriğine uyum sağlama, okuyucunun davranışlarını değiştirmesi gibi sınırlı bir ölçütle ele alınmıştır (Philippe,1978).

Çok geçmeden 1967 yılında Berg yeni bir tanım önermiştir. Bu tanıma göre zihinsel esneklik okuma sırasında okuyucunun metni anlamak için en iyi teknikleri seçmesi ve farklı düşünme modellerini kullanmasıdır. Bu tanıma göre okuyucu metni iyi anlamak için en iyi teknikleri, düşünme modellerini ve süreyi uygulamasıdır. Bu açıklamayla Berg zihinsel esneklik kavramına yeni boyut kazandırmıştır. Yani okuma hızı, metne uyum sağlama ve davranışları değiştirme ölçütlerine farklı okuma teknikleri, düşünme modelleri, yaklaşımlar ve en uygun zamanı eklemiştir (Philippe,1978).

Rankin 1974 yılında zihinsel esneklik kavramını okumayı anlama için zorunlu bir koşul olarak ele almıştır. Çeşitli metinleri okumak ve iyi anlamak için zihinsel esneklik becerilerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Sonuç olarak zihinsel esneklik kavramı iyi bir anlama düzeyine ulaşmak için okuyucunun okuma amacına, metin düzeyine ve içeriğe göre okuma tekniklerini, davranış ve düşünme modellerini değiştirebilme becerisidir. Okumayı kısa sürede etkili ve verimli yapmasıdır. Bunun için okuyucunun okuma becerilerini geliştirmesi gerekmektedir. Okuma becerisi geliştikçe zihinsel esneklik de artmaktadır. Bir başka ifadeyle okuma becerisinin en önemli bileşenleri okuma süreçleri, stratejileri ve zihinsel esneklik olmaktadır. Okuma becerilerini geliştirme çalışmalarında ve eğitim programlarında zihinsel esnekliğe yer verilmeli, amaç olmalı, okuyucularda bu beceriler geliştirilmelidir. Okuyucu karşılaştığı her metinden rahat, kolay ve etkili bir şekilde bilgileri alabilmelidir.

5. Zihinsel Esneklik Becerilerini Geliştirme

Okuma bireyin öğrenme, kendini geliştirme ve hayatına yön verme aracıdır. Bu süreçte düşünme, anlama, sorgulama, sorun çözme gibi beceriler de önemli olmaktadır. Bunun için eğitim sürecinde öğrencilerin hem dil hem de zihinsel becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Böylece bilgiye ulaşma ve kullanma işlemleri kolaylaşmakta, bireyin gelişimi hızlanmaktadır. Okuma okuyucu, metin ve ortam olmak üzere üç bileşene bağlı yürütülmektedir. Bunlar okuma sürecinin temel bileşenleridir (Giasson, 1995; Güneş, 2017).

Okuyucu: Okuma sürecinin en önemli bileşenidir. Okuyucu okuma sırasında zihnindeki bütün bilgileri yani ön bilgileri uygulamaya koymaktadır. Okuyucunun ön bilgilerine dayalı bir zihin yapısı vardır. Bu zihin yapısı dünyaya bakış açısını belirlemektedir. Okuyucu bakış açısına göre metinden yeni bilgileri almakta, ön bilgileriyle birleştirmekte ve yeniden anlamlandırmaktadır. Bu süreçte okuyucunun dil hakkındaki bilgileri yani ses bilgisi (dil ses yapısı hakkındaki bilgileri), söz dizimi (cümledeki kelime sırası) ve anlam bilgisi (kelimenin anlamı aralarındaki ilişkiler ve dil bilgisi) ile bunların uygulanmasına ilişkin bilgiler de anlamada belirleyici olmaktadır.

Metin: Okuma sürecinde önemli rol oynayan bileşenlerden biri de metindir. Metnin içeriğinin ve düşüncelerin iyi düzenlenmesi, yazarın anlatımı, amacını ortaya koyma biçimi okuma ve anlamayı kolaylaştırmaktadır. Hatta metin tipi, yazı türü, metin yapısı ve yazıda sunulan düşünceler de etkili olmaktadır. İyi düzenlenmiş bir metin okuyucunun zihinsel işlem ve süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Hatta başka metinlere de yönlendirmektedir.

Ortam: Okuyucunun metinle etkileştiği ve metni anlamaya çalıştığı ortamdır. Bu ortam psikolojik, sosyal ve fizikî ortam olarak ele alınmaktadır. Okuyucunun güdülenmiş olması, metnin okuyucunun ihtiyaçlarına cevap vermesi, okuma zamanı, yeri, araç-gereç gibi öğeler anlama sürecini etkilemektedir (Giasson, 1995; Güneş, 2017).

Görüldüğü gibi zihinsel esneklik becerilerini geliştirmek için her bileşene gereken önem verilmelidir. Okuyucu okuma işlemine zihinsel ve fiziksel olarak hazırlanmalı, metinler okuyucuya göre seçilmeli ve ortam okumaya uygun hale getirilmelidir. Okuma öncesi okuyucunun, dünya, dil ve metin hakkındaki ön bilgilerini harekete geçirmelidir.

Okuma öğrencilerin dil, zihinsel, sosyal ve zihinsel bağımsızlık becerilerini geliştirmek için önemli bir araçtır. Okuma etkinliklerinde öncelikli olarak öğrencilerin dinleme, okuma, yazma, konuşma, görsel okuma ve sunu gibi dil becerilerini geliştirme amaçlanmalıdır. Ardından

öğrencinin zihinsel becerileri geliştirmek için metni anlama, üzerinde düşünme, çıkarımlar yapma, sorgulama, değerlendirme vb. işlemler yapılmalıdır. Zihinsel esneklik becerilerini geliştirmek için metni okuduktan sonra ilginç gelen bir bölümü nedenleriyle birlikte anlatma, zihinde canlandırma, metnin türüne göre hikâye haritası, duygusal, abartılı sözler, gerçek ve hayal ürünü olanları belirleme, karşılaştırmalar yapma, varlıkları olayları sınıflama, metne uygun başlıklar bulma, içeriği sorgulama gibi çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalarda öğrencinin öğrendiklerini yorumlama, çıkarım yapma, anlamı genişletme, sorun çözme gibi becerilerini geliştirmesine yardımcı olunmalıdır. İncelenen metnin günlük hayatla ilişkilendirilmesi ve öğrencilerin metinden hareketle bir konuyu araştırması gibi etkinliklere de ağırlık verilmelidir. Bilginin günlük yaşama aktarılması ve kalıcılığının sağlanması için öğrencinin öğrendiklerine ilişkin kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler vermesi, sorunlar belirlemesi, farklı çözümler üretmesi, çıkarımlar yapması, eksik bırakılan bilgileri tamamlaması, bilgileri sorgulaması gibi çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar zihinsel esneklik becerilerinin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır.

Öğrencilerin zihinsel esneklik becerilerini geliştirmek için kitap seçimine de dikkat edilmelidir. Çocuk kitaplarında erken yaşlarda karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik, sorun çözme yollarını gösteren hikâyeler, düşünme ve akıl yürütmeye yönelik hikâyeler, mantık oyunları, kelime oyunları, sorgulayıcı, girişimci, kişisel ve sosyal değerleri geliştirici hikâyeler vb. olmalıdır. Yeni teknolojiler, görsel unsurlar ve tasarımlara yer verilmelidir. Çocuk bu hikâyeleri okumalı, kendini ve zihnini geliştirmelidir. Kitap okunduktan sonra mutlaka sorgulama yapılmalıdır. Bu sorgulamada öğrencilerle birlikte kitapta anlatılanların doğruluğu, günümüz açısından geçerliliği, kitapta anlatılan olayların geçtiği zaman ile günümüz arasındaki farklılıklar, kitapta verilen problemin çözümü, çözüm için neler yapılması gerektiği, kazanmak veya başarılı olmak için çalışmanın şart olduğu, sorun çözmek için önce kişilerin kendilerinin çabalamaları gerektiği vb. konular tartışılmalıdır. Böylece öğrencilerin düşünme, anlama, sorgulama, eleştirme, analiz-sentez yapma, yorumlama, vb. zihinsel becerileri geliştirilmeli ve geleceğine yön verilmelidir.

Oysa ülkemizdeki çocuk kitaplarının önemli bir kısmında anlatılmak istenilen konular hayvanların ağzından verilmektedir. Örneğin, öküze özenen kurbağalar, ayılar, leylekler, ördekler vb. Bu kitapların çoğunda düz anlatım ve tek yönlü düşünme verilmektedir. Bazı kitaplarda öğrencinin davranışlarını değiştirme amaçlanmaktadır. Bu nedenle doğru ve yanlış davranışlar verilmekte, doğru davranışlar övülmekte “bu iyi bir davranış, bunu uygula” diye vurgu yapılmaktadır. Bazı kitaplarda öğrencinin taklit etmesi için iyi örnekler verilmektedir. Öğrenciden

bunları model alması, aynen uygulaması istenmekte ve uygularsa iyi sonuç alacağı belirtilmektedir. Bazı kitaplarda ise öğrencinin yapması gerekenler sıralanmakta, kişiler iyi ve kötü diye etiketlenmekte, öğrenme yerine şartlandırma yapılmaktadır. Kısaca çoğu kitapta tek yönlü düşünmeye yer verilmekte ve sorgulama yapılmamaktadır. Bu tür kitaplar çocukların zihinsel becerilerini geliştirmesine engel olmaktadır. Bu durumu önlemek için kitaplar iyi seçilmeli, çocuk kitapla özdeşleşebilmeli, hem dil hem de zihinsel becerilerini geliştirebilmeli, sorgulama yapabilmeli ve yaşama dönük çıkarımlarda bulunabilmelidir.

Kaynaklar

- Boily, E. (2015). Comment aider son enfant à devenir plus flexible? 29.10.2017 tarihinde adsevs.aidersonenfants.com/www/delivery/ck.php? adresinden erişilmiştir.
- Brunelle, M. (2012). *L'influence des habiletés de motricité fine et des capacités attentionnelles à la maternelle sur les habiletés d'écriture au début de l'école primaire*. Mémoire: Université de Montréal.
- Chevalier, N. (2010). Les fonctions exécutives chez l'enfant: concepts et développement. *Canadian Psychology*, 51(3), 149–163.
- Chevalier, N. & Blaye, A. (2006). Le développement de la flexibilité cognitive chez l'enfant préscolaire: enjeux théoriques. *L'année Psychologique*, 106(4), 569–608.
- Clément, E. (2009). *La résolution de problèmes. A la découverte de la flexibilité cognitive*. Paris: Armand Colin.
- Dehaene, S. (2007). *Les neurones de la lecture*, Paris: Odile Jacob.
- Diamond, A. (2012). *Activities and Programs That Improve Children's Executive Functions*. Sage Journals.
- Duval, S., Bouchard, C., Pagé, P. & Hamel, C. (2016). *Quality of classroom interactions in kindergarten and executive functions among five year-old children*. Cogent Education.
- Duval, S. (2015). *La qualité des interactions en classe de maternelle et les fonctions exécutives des enfants âgés de cinq ans*. Thèse: Université Laval.
- Fourneret, P. & Des Portes, V. (2016). Approche développementale des fonctions exécutives: du bébé à l'adolescence. *Archives de Pédiatrie*, 2017; 24: 66-72.
- Gagné, P-P., Leblanc, N. & Rousseau, A. (2009). *Apprendre... Une question de stratégies: Développer les habiletés liées aux fonctions exécutives*. Montréal: Chenelière Éducation.
- Giasson, J. (1995). *La lecture : De la théorie à la pratique*, Éditeur Gaëtan Morin, Montréal.
- Güneş, F. (2015). Eğitim ve Zihinsel Değişim, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1-20.
- Güneş, F. (2017). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Philippe, C. (1978). L'arme secrète du bon lecteur : la flexibilité, In: *Communication et langages*, 38 (2), 45-65. doi : 10.3406/colan.1978.1202, 15.10.2015 tarihinde http://www.persee.fr/doc/colan_0336-1500_1978_num_38_1_1202 erişilmiştir.

- Quinton, A. (2008). *Les opérations cognitives (ou activités mentales)*, D.U. de Pédagogie-
Les activités cognitives –[www.i-en-viry-chatillon.ac-versailles.fr/.../ operations_](http://www.i-en-viry-chatillon.ac-versailles.fr/.../operations_cognitives)
cognitives. adresinden erişilmiştir.
- Sousa, D. A. (2002). *Un cerveau pour apprendre*, Montréal: Les Éditions Chenelière.
- Tremblay, K-N. & Lessard, A. (2016). La mémoire de travail et l'identification des mots en contexte de lecture : explications et pistes d'intervention. *Revue de L'ADOQ*, 3, automne 2016.

Reading and Mental Flexibility

EXTENDED SUMMARY

Today, the development of language, mental and social skills of students is the center of educational practices. In this process, mental flexibility plays an important role. The ability of the individual to adapt to new situations in daily life is called mental flexibility. It includes various skills such as accepting new information, being open to learning, flexible thinking, finding different solutions to problems, correcting mistakes, and changing learning methods. They directly contribute to changing the way of thinking and ways of thinking. Mental flexibility is not an innate skill. It is learned and developed as a result of intensive efforts of the individual.

Mental flexibility is not only necessary for education, teaching and academic studies, but also for maintaining good everyday life and maintaining good relationships with others. To understand this concept well, you need to compare the characteristics of people with high mental flexibility and low. Those with high levels of mental flexibility make various changes in their daily life according to their needs, but others do not. People with high levels of mental resilience examine different opinions and choose the appropriate one. However, those with low levels of mental resilience are stuck in a thought, and the opposite does not accept thoughts. They oppose new and different ideas. It is difficult to show these people the facts and change their thoughts. They refrain from changing their habits, remain insensitive to such attempts, and insist on what they know.

Mental flexibility skills have a special importance in reading and learning, and help in the process of obtaining, using and producing new information. In addition, these skills allow the student to develop his/her personality and to establish healthy relationships with the community. Mental flexibility skills are developed at a young age through games, educational activities and reading. Reading is a direct contribution to the development of mental flexibility. It includes the ability of the reader to change reading method and thinking patterns according to the reading purpose, text level and content. It ensures fast, effective and efficient reading. It affects the student's academic success. As the reading skill develops, the skill level of mental flexibility also increases.

Mental flexibility skills in children are the result of the development of mental skills learned from the family and then from the school and social environment. Their mental flexibility skills move from simple to complex, as in all skills. The level of development and use

in this process varies according to individuals. Adequate development of mental flexibility skills adversely affects the success of children and their inability to develop their academic and social life negatively. Children are encouraged to acquire new knowledge and skills and to develop themselves. In education programs, reading and mental flexibility skills should be included, and the choice of books and authors should be considered.